

Zadeva T-301/04

Clearstream Banking AG in Clearstream International SA proti Komisiji Evropskih skupnosti

„Konkurenca – Zloraba prevladujočega položaja – Finančne storitve – Odločba o ugotovitvi kršitve člena 82 ES – Zavrnitev zagotavljanja čezmejnih storitev obračuna in poravnave – Diskriminatorne cene – Upoštevni trg – Odgovornost za kršitev“

Sodba Sodišča prve stopnje (peti senat) z dne 9. septembra 2009 II - 3164

Povzetek sodbe

1. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zadevni trg – Razmejitev – Zahtevna ekonomska analiza – Diskrecijska pravica Komisije – Sodni nadzor – Meje (člen 82 ES)*
2. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zadevni trg – Razmejitev – Merila (člen 82 ES)*
3. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zadevni trg – Razmejitev – Merila – Zamenljivost storitev na strani povpraševanja in na strani ponudbe (člen 82 ES; Obvestilo Komisije 97/C 372/03)*

4. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zadevni trg – Razmejitev – Vpliv predhodne prakse odločanja Komisije – Neobstoj*
(člen 82 ES)
5. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zadevni trg – Razmejitev – Merila – Popoln neobstoj konkurence drugih delno medsebojno zamenljivih storitev – Nenujni pogoji*
(člen 82 ES)
6. *Konkurenca – Upravni postopek – Odločba Komisije o ugotovitvi kršitve – Odločba, za sprejetje katere je nujna podrobna ekonomska ali tehnična analiza – Sodni nadzor – Meje*
(člena 81 ES in 82 ES)
7. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zloraba – Obveznosti podjetja s prevladujočim položajem – Možnost podjetja s prevladujočim položajem, da ohrani poslovne interese, če ne okrepi ali zlorabi svojega prevladujočega položaja*
(člen 82 ES)
8. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zloraba – Pojem – Neobstoj krivde – Pomen cilja zlorabnega ravnanja*
(člen 82 ES)
9. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zloraba – Pojem – Ravnanja, katerih posledica ali cilj je oviranje ohranitve ali razvoja konkurence*
(člen 82 ES)
10. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zloraba – Diskriminatorno odrekanje dostopa do storitev primarnega obračuna in primarne poravnave za prenosljive vrednostne papirje, ki so bili izdani na podlagi nemškega prava*
(člen 82 ES)
11. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zloraba – Uporaba diskriminatornih cen*
(člen 82 ES)
12. *Konkurenca – Prevladujoč položaj – Zloraba – Uporaba neenakih pogojev za primerljive posle – Nujen dokaz o dejanskem izkrivljanju konkurence – Neobstoj*
(člena 3(1)(g) ES in 82, drugi odstavek, točka (c), ES)
13. *Konkurenca – Pravila Skupnosti – Kršitev hčerinske družbe – Naprtitev odgovornosti za kršitveno ravnanje matični družbi – Pogoji*

14. *Konkurenca – Upravni postopek – Odločba Komisije – Določitev sankcioniranih kršitev (člena 81 ES in 82 ES)*

15. *Postopek – Izvajanje dokazov – Zaslihanje prič – Pristojnost Sodišča prve stopnje (Poslovník Sodišča prve stopnje, člen 68(1))*

1. Opredelitev zadevnega trga za namene konkurenčnega prava Skupnosti, ki vključuje zahtevne ekonomske analize Komisije, je lahko predmet samo omejenega nadzora sodišča Skupnosti. Vendar to sodišče ne sme opustiti nadzora nad razlago ekonomskih podatkov s strani Komisije. V zvezi s tem mora preveriti, ali je Komisija svojo presojo oprla na dokaze, ki so natančni, zanesljivi in dosledni in vsebujejo vse upoštevne podatke, ki jih je treba upoštevati pri presoji zapletene situacije in ki lahko utemeljijo iz njih izpeljane ugotovitve.

(Glej točko 47.)

2. Za preučitev morebitnega prevladujočega položaja podjetja na nekem sektorskem trgu je treba možnosti konkurence presojati v okviru trga vseh proizvodov ali

storitev, ki lahko glede na svoje značilnosti zadovoljijo stalne potrebe in so slabo zamenljivi z drugimi proizvodi ali storitvami.

Poleg tega, ker je določitev zadevnega trga namenjena temu, da se presodi, ali lahko zadevno podjetje ovira ohranitev resnične konkurence in ali je lahko njegovo ravnanje precej neodvisno od ravnanja konkurentov in strank, se ni dovoljeno omejiti le na preučitev objektivnih značilnosti zadevnih storitev, ampak je treba upoštevati tudi okoliščine konkurence in strukturo povpraševanja in ponudbe na trgu.

Pojem zadevnega trga vključuje to, da lahko obstaja dejanska konkurenca med

proizvodi ali storitvami, ki so na tem trgu, kar je predpostavka za zadostno stopnjo medsebojne zamenljivosti glede na enako uporabo med vsemi proizvodi ali storitvami, ki so na istem trgu.

nemškega prava, ki se razlikuje od trga sekundarnih storitev, in ker ima ta družba dejanski monopol in je torej poslovni partner, ki ga ni mogoče obiti glede navedenih primarnih storitev, ni zamenljivosti ne na strani povpraševanja ne na strani ponudbe navedenih storitev.

(Glej točki 48 in 49.)

3. Kot je razvidno iz obvestila Komisije o opredelitvi upoštevnega trga za namene konkurenčnega prava Skupnosti, „upoštevni proizvodni trg obsega vse tiste proizvode in/ali storitve, ki jih potrošnik smatra za zamenljive ali nadomestljive glede na lastnosti proizvodov, njihove cene in namen uporabe“. Zamenljivost ponudbe se lahko upošteva tudi pri opredelitvi trgov v okoliščinah, v katerih so njeni učinki enakovredni učinkom zamenljivosti povpraševanja glede učinkovitosti in takojšnjosti. To pomeni, da so ponudniki ob majhnih in stalnih spremembah relativnih cen sposobni preiti na proizvodnjo in trženje upoštevni proizvodov v kratkem času brez znatnih dodatnih stroškov ali tveganja.

Podtrg, ki ima posebne značilnosti z vidika povpraševanja in ponudbe in ponuja proizvode, ki so nujni in medsebojno nezamenljivi na splošnejšem trgu, katerega del je, je treba šteti za drug trg proizvodov. V tem okviru zadošča, da je potencialni oziroma celo hipotetični trg mogoče opredeliti, to pa je takrat, ko so proizvodi ali storitve nujni za opravljanje neke dejavnosti in ko po njih dejansko povprašujejo podjetja, ki želijo opravljati to dejavnost. Odločilno je torej to, da je mogoče opredeliti dve različni fazi proizvodnje, ki sta povezani tako, da je proizvod na začetku verige nujni element za zagotavljanje proizvoda na koncu verige.

(Glej točke 50, 51, 57, 62, od 64 do 68 in 73.)

Komisija torej v zvezi s tem ni storila očitne napake pri presoji, ko je ugotovila obstoj posebnega trga storitev obračuna in primarne poravnave za prenosljive vrednostne papirje, izdane na podlagi

4. Komisija mora v okviru svojih pooblastil za odločanje na področju konkurence

opraviti posamično preučitev okoliščin vsake zadeve, ne da bi bila zavezana upoštevati prejšnje odločbe. Tako stranke, na katere se nanaša odločba Komisije o uporabi člena 82 ES, nimajo pravice dvomiti o ugotovitvah Komisije zgolj zato, ker se razlikujejo od ugotovitev iz neke druge prejšnje zadeve, čeprav sta zadevna trga v obeh zadevah podobna oziroma celo enaka.

6. Čeprav sodišče Skupnosti na splošno opravlja celovit nadzor nad tem, ali so pogoji za uporabo pravil o konkurenci izpolnjeni, se mora nadzor, ki ga opravlja nad zapletenimi ekonomskimi analizami Komisije, vseeno omejiti na preverjanje upoštevanja postopkovnih pravil, pravil glede obrazložitve in pravilnosti ugotovljenega dejanskega stanja ter preverjanje neobstoja očitne napake pri presoji in zlorabe pooblastil.

(Glej točko 55.)

5. Tako kot za obstoj konkurenčnega razmerja med dvema storitvama ni predpostavka popolna medsebojna zamenljivost pri neki rabi, tako se za ugotovitev prevladujočega položaja neke storitve ne zahteva popoln neobstoj konkurence drugih delno medsebojno zamenljivih storitev, ker ta konkurenca ne zmanjša sposobnosti podjetja, da opazno vpliva na okoliščine, v katerih se ta konkurenca razvija, in v vsakem primeru, da v veliki meri ravna tako, da mu tega ni treba upoštevati in da mu to ravnanje ne bi škodilo.

Prav tako, če je odločba Komisije rezultat zapletenih tehničnih analiz, so te praviloma tudi predmet omejenega sodnega nadzora, kar pomeni, da sodišče Skupnosti s svojo presojjo ne more nadomestiti presoje dejstev, ki jo je opravila Komisija.

(Glej točko 64.)

A čeprav sodišče Skupnosti Komisiji priznava diskrecijsko pravico na ekonomskem ali tehničnem področju, to ne pomeni, da se mora vzdržati nadzora nad njeno razlago takih podatkov. Sodišče Skupnosti mora zlasti preveriti ne samo vsebinsko pravilnost navedenih dokazov, njihovo zanesljivost in doslednost, ampak

tudi, ali ti dokazi vsebujejo vse upoštevne podatke, ki jih je treba upoštevati pri presoji zapletenega primera, in ali so taki, da potrjujejo na njihovi podlagi izpeljane ugotovitve.

Zlorabno ravnanje podjetja s prevladujočim položajem na trgu zagotavljanja storitev primarnega obračuna in primarne poravnave za prenosljive vrednostne papirje, ki so bili izdani na podlagi nemškega prava, je v zvezi s tem že zavlačevanje neposrednega dostopa nekega podjetja do informacijskega sistema, potrebnega za navedene storitve.

(Glej točke od 93 do 95.)

7. Čeprav ugotovitev obstoja prevladujočega položaja sama po sebi ne vsebuje očitka zoper zadevno podjetje, pa ima to podjetje vseeno, ne glede na vzroke za tak položaj, posebno odgovornost, da s svojim ravnanjem ne ogroža učinkovite in neizkrivljene konkurence na skupnem trgu. Poleg tega, čeprav obstoj prevladujočega položaja podjetju, ki je v takem položaju, ne jemlje pravice zaščititi lastne poslovne interese, če so ti ogroženi, in čeprav ima to podjetje možnost, da v razumni meri izpolni akte, za katere meni, da so primerni za varovanje njegovih interesov, takih ravnanj vendarle ni mogoče dopustiti, če je njegov cilj okrepiti ta prevladujoči položaj in ga zlorabiti.

(Glej točke 132, 133 in 136.)

8. Pojem zlorabe je objektivni pojem, ki se nanaša na ravnanja podjetja s prevladujočim položajem, ki lahko vplivajo na strukturo trga, na katerem je prav zaradi prisotnosti zadevnega podjetja raven konkurence že oslABLJENA, in ki lahko – zaradi uporabe postopkov, drugačnih od tistih, ki urejajo normalno konkurenco med proizvodi ali storitvami na podlagi storitev gospodarskih subjektov – ovirajo ohranitev ravni konkurence, ki še obstaja na trgu, ali razvoj te konkurence. Zato ravnanje podjetja s prevladujočim položajem lahko šteje za zlorabno v smislu člena 82 ES ne glede na krivdo. Zato dejstvo, da podjetje s prevladujočim položajem ni imelo nobenega protikonkurenčnega cilja, ne vpliva na pravno opredelitev dejanskega stanja. V tem okviru ugotovitev cilja spornih ravnanj navedenega podjetja s prevladujočim

Iz narave obveznosti iz člena 82 ES izhaja, da se v določenih okoliščinah podjetjem s prevladujočim položajem lahko odreče pravica do sprejetja ali izvajanja ravnanj, ki sama po sebi niso zlorabe in ki, če bi jih sprejela ali izvedla neprevladujoča podjetja, niti ne bi bila vredna obtožbe.

položajem lahko podkrepi ugotovitev o obstoju zlorabe prevladujočega položaja, vendar to ni nujno.

lahko izloči ali bi lahko izločila vsakršno učinkovito konkurenco na trgu.

(Glej točke od 140 do 142.)

9. Za ugotovitev kršitve člena 82 ES je dovolj, da se dokaže, da zlorabno ravnanje podjetja s prevladujočim položajem skuša omejiti konkurenco oziroma, povedano drugače, da ima ali bi lahko imelo tak učinek.

V zvezi s tem je zloraba prevladujočega položaja v smislu člena 82 ES to, da podjetje s prevladujočim položajem na trgu storitev primarnega obračuna in primarne poravnave za prenosljive vrednostne papirje, ki so bili izdani na podlagi nemškega prava, ki ima dejanski monopol na navedenem trgu in je torej neizbežni poslovni partner na področju zagotavljanja teh storitev, diskriminatorno odreče drugemu podjetju dostop do navedenih storitev, čeprav je ta dostop nujen za opravljanje čezmejnih sekundarnih storitev obračuna in poravnave, s čimer brez objektivne utemeljitve škodi inovaciji in konkurenci pri opravljanju navedenih čezmejnih storitev ter navsezadnje potrošnikom na enotnem trgu.

(Glej točko 144.)

10. Za ugotovitev obstoja zlorabe v smislu člena 82 ES je potrebno, da z zavrnitvijo zadevne storitve povpraševalec po storitvi izloči vso konkurenco na trgu, da te zavrnitve ni mogoče objektivno utemeljiti in da je sama storitev nujna za opravljanje dejavnosti povpraševalca. Proizvod ali storitev šteje za bistveno oziroma nujno, če ne obstaja nobeno dejansko ali potencialno nadomestilo. Poleg tega merilo izločitve vsakršne konkurence ne zahteva, da Komisija dokaže izločitev vsakršne konkurence na trgu, ampak je treba dokazati, da zadevna zavrnitev

(Glej točke od 145 do 150.)

11. Praksa podjetij s prevladujočim položajem, da določajo diskriminatorne cene, je prepovedana s členom 82, drugi odstavek, točka (c), ES. Podjetje ne sme izvajati prakse umetno različnih cen,

s katero bi svojim strankam povzročilo neugodnost in izkrivljalo konkurenco.

okolščine primera izkriviti konkurenco med temi poslovnimi partnerji. V taki situaciji ni mogoče zahtevati, da bi se poleg tega dokazalo še dejansko količinsko opredeljeno poslabšanje konkurenčnega položaja posameznih poslovnih partnerjev.

(Glej točki 169 in 170.)

(Glej točki 192 in 193.)

12. Posebna prepoved diskriminacije iz člena 82, drugi odstavek, točka (c), ES je del ureditve, ki v skladu s členom 3(1)(g) ES zagotavlja, da konkurenca na notranjem trgu ni izkrivljena. Poslovno ravnanje podjetja s prevladujočim položajem ne sme izkrivljati konkurence niti na nabavnem niti na prodajnem trgu, to je niti konkurence med dobavitelji niti med odjemalci tega podjetja. Sopogodbeniki navedenega podjetja pri medsebojnem konkuriranju ne smejo biti niti v ugodnejšem niti v slabšem položaju. Zato je, da bi bili izpolnjeni pogoji za uporabo člena 82, drugi odstavek, točka (c), ES pomembno, da se ugotovi ne samo, da je ravnanje podjetja s prevladujočim položajem na določenem trgu diskriminatorno, ampak tudi, da se z njim skuša izkriviti to razmerje konkurence, to je ovirati konkurenčni položaj dela poslovnih partnerjev tega podjetja glede na preostale.

13. Protikonkurenčno ravnanje podjetja se lahko pripiše drugemu podjetju, če podjetje svojega ravnanja na trgu ni določilo samostojno, temveč je v glavnem sledilo navodilom tega drugega podjetja, pri čemer se zlasti upoštevajo ekonomske in pravne vezi med njima. Tako je mogoče ravnanje hčerinske družbe pripisati matični družbi, če hčerinska družba svojega ravnanja na trgu ne določa samostojno, temveč v glavnem sledi navodilom, ki ji jih določa matična družba.

Nič ne nasprotuje temu, da bi se diskriminacija poslovnih partnerjev, ki si konkurirajo, štela za zlorabo od trenutka, ko skuša podjetje s prevladujočim položajem s svojim ravnanjem glede na vse

V posebnem primeru, kadar ima matična družba v lasti 100 % kapitala svoje hčerinske družbe kršiteljice, velja izpodbojna domneva, da navedena matična družba odločilno vpliva na ravnanje svoje hčerinske družbe in da gre torej pri njiju v smislu konkurenčnega prava za eno samo podjetje. Zato mora matična družba, ki pred sodiščem Skupnosti

izpodbija odločbo Komisije, s katero ji je bila naložena globa za ravnanje njene hčerinske družbe, ovreči to domnevo tako, da predloži dokaze o samostojnosti te hčerinske družbe.

kršitev pravil konkurence in slednjim naloži, da se v prihodnje vzdržijo kršitev, ne vsebuje nobenih dvoumnosti.

(Glej točke od 210 do 212.)

(Glej točki 198 in 199.)

14. Komisija naravo in obseg kršitev, ki jih sankcionira ali ugotavlja, navede v izreku svojih odločb in načeloma je prav pri opredelitvi učinka in narave kršitev pomemben izrek, ne pa obrazložitev. Zgolj v primeru nejasnosti izrazov, uporabljenih v izreku, je treba izrek razložiti v obrazložitvi izpodbijane odločbe. Izrek odločbe, ki podrobno opisuje naravo, trajanje in povzročitelje
15. Samo Sodišče prve stopnje presoja morebitno potrebo po dopolnitvi podatkov, ki so mu na voljo v zadevi, o kateri odloča. Čeprav je v predlogu za zaslišanje prič, ki je naveden v tožbi, natančno navedeno, o katerih dejstvih in iz katerih razlogov bi bilo treba prič o ali priče zaslišati, je Sodišče prve stopnje tisto, ki presodi upoštevnost predloga glede na predmet spora in potrebo po zaslišanju prič, ki so navedene. Če torej Sodišče prve stopnje meni, da bi se o zadevi lahko presodilo na podlagi predlogov, tožbenih razlogov in trditev, podanih tako med pisnim kot ustnim postopkom, je treba zavrniti predlog tožečih strank za zaslišanje prič.

(Glej točke od 216 do 218.)